

ХАНТЫ ЯСАҢ

Основана
1 ноября 1957 года

24.08.2023
№16 (3628)

Сарханл мўвн нюки хотаң ёмаңхатл вәс

4-5 >>

Сарханл мўвн имеңән А.А. Нецветаева на Н.И. Покачева шўкщайты вәндтәсәән. Н. Прутяну верум хур

Ар нявремәң
хоттед ёх
мойдәсыйт

>> 2

«Пўпи кәт»
ләщәтум хә

>> 7

Ма ай
мириём

>> 8-9

Йилдуп щирн нётлдыйт

Югра мўвевн тәм йисн йилдуп щирн далын вәлүм ёхлўв нётлдыйт. Вантэ, щи хәннехуятат, мата хәйт даль хәрн атмәщ мәшмәлсыйт па щи пәта рәпитты щирәт иса ән тәйләт. Щимәщ вер олаңән тәта мосванән округ кәщайт мирхота әктәщийлсәт, хута щи вер олаңән путәртсәт.

Югра мўвев социальной верәт ләщәттә департамент мет олаң кәща ләңкәр не Светлана Круглова ясәт щирн, мата хәннехәйт даясум тәхетн кўрдыя питсәт, щи ёхлўва округев вухәт лўңәттә тәхи эвәлт кәт миллион арат шойт вухн сухуптәты питлдыйт. Щи нётупсы немасыя тәм күтн верты питла, дәлн

← *yur-gazeta.ru* тәхи эвәлт вўюм хур

далясум, кўрдыя йовум ёх машина ләттә ат веритсәт. Щимәщ машинайт Россия мўв вошәтн ләщәтлдыйт.

» Россия мўвевн тәм йисн щи утәт верты тәхи әнтәм. Щи пәта тәмхәтл мўң «Лада» завод кәщайт пила путремәсўв. Лыв ин кашәщсәт щи машинайт верты, мата утладн тәп ёш унтасн тывелт-тухелт йәңхты рәхл. Тәм юхи хәщүм олн Югра мўвевн

араттедн 90-көм щимәщ хуят тәйлўв, мата ёх кўр-дал даль хәрәтн вевтама мәшмәлсыйт», – нөхмәс Светлана Круглова.

Щимәщ вулаң нётупсы даясум па даль хәрәтн шеңк атмәщ мәшмәлтум хәннехуятәта вән унтас тәл. Щи пәта далын вәлүм хуятәт кўшкепа ин тывелт-тухелт йәңхты щир мушатләт, лыв вәлүпсәл па кеншәка йил.

Югра мўв внутренней политика тәхи айкел хәнты ясаңа тулмащтәс:
Владимир Енов

Ар нявремәң хоттел, ёх мойләсыйт

Россия мўв президент хә Владимир Путин поступсы хәншәс, мата ут хўват Ёмвош округев эвәлт кәт ар нявремәң семья «Родительская слава» вулаң мевл посн катлуптәсыйт. Щит Агафоновәт па Коневәт хоттел, ёх мойләсыйт.

Зинаида па Сергей Агафоновән Нуви сәңхум вош эвәлт вәлләңән. Лын хәт няврем: хәлүм эви па хәлүм пух тәйсәңән. Нйл нявремәл вәна йисәт, рәпитләт, кәтңәл хулна әшколайн вәндтйилдәңән. Щитумпи лын нйл хилы па хәлүм хилне тәйләңән. Зинаида Григорьевна 2022-мит олн Ёмвош округев эвәлт «Материнская слава» мевл пос па «Ветеран труда» нем ёша павтәс.

Агафоновәт – щит шуши мир хоттел хуятәт, күтәдн ләхсәңа па сәмәңа вәлләт. Нявремәт әңкелн-ащелн йәм верәта, күтәдн нәтәсман вәлты

вәндтәсыйт. Лыв рәпәтаяң па апрәң хуятәт, рәт мўвел па әңкел-ащел мосман тәйләл. Зинаида Григорьевна әшколайн родительской комитета луңман вәл, ар пўш ишәк непекәтн мийләсыя.

Коневәт хоттел, ёх Ёмвош эвәлт вәлләт. Лын ищи хәт няврем: нйл эви па кәт пух енмәлләңән. Нявремәл рәпәтаяңа, нумсәңа, па хуятәт пелы йәм щирн вәлты вәндтәл-ңән. Лын ләңхалдәң, дәлн пушәхдал арсыр мосты верәт уша ат павәтсәт, тәлаңа па тўңщирәңа ат вәсәт. Лыв юкан хотн вәлләт, войт тәйләт, кәр-тәпка, арсыр овошәт ен-

^ Сергей па Зинаида Агафоновән

мәлләт. Нявремәт әңкана-ащана така нәтләт.

2022-мит олн Коневәңән округев эвәлт «Отцовская слава» па «Материнская слава» мевл посңәнән мойләсыйңән.

Мўң дывела йәм вўща ясәт китлўв. Тәлаңа нявремәл, пила ат вәлләт

Социальной развития департамент айкел хәнты ясаңа тулмащтәс:
Надежда Вах

Вэйт дор тылащ 22-мит хәтлән Ёмвошн Борис Лосев нәмпи парк хуца Россия мўвев вотвой хәтл пәта ёмәңхәтл вәс. Мосл лупты, хуты 1991-мит ол вўш эвәлт Россия мўвев тәм вотвой йилпа тәйты питсўв. Ешавәс тәм ёмәңхәтл олаңән Россия мўвев президент хә Борис Ельцин поступсийн ёш пос пунәс, щирн тәм вудаң хәтл постәты питсўв.

Россия мўвев вотвой хәтл

Тәм хәтл ариты ёх Россия мўвев вудаң гимн ар, щәлдта мўң хурамәң па ташәң мўвев олаңән арәт арисәт.

Акмум мир елпийндалъ эвәлт юхтум хә Руслан Александров ясаң лупәс:

» Югра мўвев тынәң ёх, ёмәңхәтл пила! Нын сьс-там тәрум пелы вантаты, тәта нәмулт тәхийн пушкан эвәлт ән ёсәллы. Щит, вантә, ма пидема служит-

ты әрәң-щомәң солдат-лўв унтасн вәл. Лыв тәм давәрт пурайн йилуп на-цистәт пила далаясләт, мўң Россия мўвев давәл-дәт. Тәм далын ухдал пу-нум ёх веккеши нәмман тәйты питләлўв. Югра мўв ёх, нынана вән пәмашипа луплум. Нын нәтупсылан унтасн мўңева кеншәк урака́т пила тарәнләты.

Ёмвош оса тәхи кәща не Мария Краско Ём-

вошәң пухңәна Матвея Трушникова па Матвея Морозова мет вудаң паспорт непеқңән ёша мәс. Тәм кәтңән әшко-лайн яма вәндтйылдәңән, арсыр нумсәң па әрәңа-щомәңа йиты кәсупсәтн нух питләңән, щит тумпи оса рәпата тәлңән.

Елды М.Г.Краско ястәс:

» Нявремәт, нын елды Россия мўвев вәлупсы тәты питләты, щирн интәм

нынана яма вәндтйылды, оса рәпатайт тәты, әрәңа-щомәңа йиты мосл! Нын унтасенән мўң мўвев мир елды ищиты щит уяңа па пицәңа ат вәлдәт!

Мосл ястәты, хуты Ём-вош округев луваттйын кашәң вошн па кәртән Россия мўвев вотвой хәтл постәсы.

Путәр хәншәс па хурәт верәс:
Людмила Гурьева

Нәтупсы кеншәка верлды

Югра мўв правительства кәщайт йилуп поступсы ләщәтсәт, мәта утәл хўватн государстваев эвәлт далаясум хәннехуятәта мәты нәтупсәт елды па щирн тәты питлдыйт. Щит вер олаңән тәта мосванән округ кәща не Наталья Комарова дәңкәр ёхдал пила мирхотн путәртәс.

Щимәщ йилуп поступсы хўватн далъ хәрәтн вәлум ёхлўва елды сыр-сыр социальной нәтупсәт ёша павәтты пәта арсыр нәмәң непе-кәт ийха әкәтты па ән мосл. Кашәң пўш арсыр кәщайт хуца яңхты, дәдн мосты пурайн тўңщирәңа ат нәтсыйт ищи ән мосл.

Интәм государстваев эвәлт кашәң пўш яма вухәтн мәты питлдыйт.

Нәмәлмәлўв, хуты Югра мўвевн далъ хәрн вәлум хәннехуятәта и щирн арсыр нәтупсы верәт лә-щәтлдыйт. Коммунальной вухәт 50 процента арат кашәң тыләщ мәр юхды сухуптәты питлдыйт. Няв-

ремдал хәтл мәр давәлды садик хотәта яңхты верәт пәта ищи вух вўты ән питлы, пухдал-эвидал әшколайн тәрум пәта лапәтлдыйт. Щәлдта вәна ювум нявремдал универ-ситетәта мәнты пураелдн 100 щурәс шойт вухн сухуптәлдыйт па арсыр нә-тупсәтн елды верлдыйт.

Щимәщ йилуп поступсәт, мәта утәт далын вә-лум хуятәта ин округевн ләщәтлдыйт. Щит олаңән социальной развития департамент сайт хуца, «Далъ хәрәта яңхум хән-нехуятәт па лыв хоттед ёхдала верты нәтупсәт» хәншум тәхийн уша па-вәтты рәхл.

Югра мўв внутренней политика тәхи айкел хәнты ясаңа тулмащәтс:
Владимир Носкин

Нюки хотаң ёмаңхәтл

Йистелн увәс мирәт тарум ишки мўвәта касәлсәт, тәта вўлы таш давалды питсәт. Дыв пәтәла вўлы – щит мет мосты вое, вўлы кирман әхәлн яңхсәт, вўлы нюхи – епләң ләтут, вўлы сух эвалт хошум ләмәтсухәт ёнтсәт, тәм пура вәнты нюки хотәт вәлдәт – щит мет хошум хот.

шеңк мосты вер, вантә, тәта нявремәт, айдат ех па па мир ех шуши мир эвалт уша верләт, муй щирн тәм тарум ишки мўвн мўң Тәрум юхан хонәңән вәлты хәнтылўв вәлдәт, щит тумпи дыв эвалтәла арсыр йис верәта вәндтийлдәт. Тәм ёмаңхәтл пурәйн Югра мўв дуваттийн вәлты мир Тәрум юхан хәнтәт пида вәйтантийлдәт, дыв вәлупсәл олаңән уша павәтләт.

...Лаңки велпәс тыләщ пурәйн Тәта нюки хотн сема щит питсум. Сўмәт нуви кар онтупем вәс...

Алитет Немтушкин
(эвенк мир поэт)

«Хәтдые» немпи шуши мир оса тәхи кәщә не Майя Швейд хәлмит пўш Сәрханл район Тром-Аган

кәрт пўңәлн «ЧУМовый фестиваль» немпи ёмаңхәтл верәс. Лўв щит пўншум пурәйн лупәс:

» Вўщә вәлаты, мойң ех! Тәмхәтл тәм вән ёмаңхәтла Сәрханл район кәртәт эвалт мойң ех юхәтсәт, щит тумпи Нефтеюганск, Мегион па Ёмвош эвалт мир юхәтсәт. Мўң ийха нюки хотәтн вәлты питлўв,

^ Мойң ех пида поикщәлўв

щирн велщи щит хотн вәлты ех вўләт пида касәлты мир вәлупсы олаңән уша верләт. Щит тумпи Тәрум юхан хонәңән вәлты хәнты мир арсыр верәт олаңән уша павәтлўв.

Сәрханл район кәщә ләңкәр хә Алексей Савенков вўщә верәс:

» Нюки хот ёмаңхәтл –

Вәна ювум шуши мир тәхи кәщә хә Александр Константинов амтәңә лупәс, хути шеңк әмәщ йис щирн вәлты хәнтәт пида вәйтантийлды, щирн «Нюки хот ёмаңхәтл» елды ләщәтты мосл.

Ульт-Ягун кәрт кәщә хә Дмитрий Юматов ястәс:

» Мўң Тәрум юхан ех нынана, мойң еха, шеңк амәтсўв. Хәлдум хәтл мәрнын мўң ләщкам мўвев олаңән уша верләты, елды па пўш мойңә юхәтләты. Ёмаңхәтл пида!

«Ёмвош ех» ариты тәхи

^ Рўщ ики эвел пәта акань ювәртты вәндтийл

^ Юхтум мир хәнты юнтупсәт юнтты вәндтийлдәт

неңәт тәм вән җмӑңхӑт-
да юхтум мир пӑта «Ван
рӑтӑт» па «Екрӑт хӑват»
арӑн арисӑт.

Ши юпийн Тӑрум юхан
мӑв Най-Вӑрт пойкӑӑты
пӑта поресты пӑсан омӑс-
сы, ийха пойкӑӑссӑв па
елды Данил Покачев па
Артур Вандымов Урий
юхан сӑм хуца Йиңк
лӑңха хурамӑң, щӑшкан
тӑсӑн.

Ӕхӑт арсыр кӑртӑт па
вошӑт эвӑлт юхтум мир
дыведа миом нюки хотӑ
лӑпийн лӑв щирелд
йма версӑт. Ӕхӑт мойң
ӕх лӑв кӑртлӑд оӑӑӑн
айт тӑсӑт, кӑщайта вӑлы
нюхи, тухлӑң войт нюхи,
арсыр хулӑт па еплӑң
воньшумутӑт мойлӑсӑт.

Кашӑң нюки хот пӑӑӑлдн
вӑнлтӑты хӑр лӑщӑтман
вӑс. Имет эвиӑлӑд шӑкӑӑ-
ты верӑта вӑнлтӑсӑт, щит
муй щирн вой сух, кепл
тӑнлӑсты мосл, муй щирн
лон верты, ӕнтӑсты па па
верӑта.

Па нюки хот пӑӑӑлдн
шуши мир аканят па па
юнтупсӑт верты вӑнл-
тӑсыйт.

«Торум Маа» немпи
катра пурмӑсӑт лӑвӑлды
хотн рӑпитты хӑ Виктор
Банк Екатерина апщел
пиӑда тыв юхтум мир увӑс
хӑнты нумсӑң юнтӑтн
юнтты вӑнлтӑс. Щиты ӑнтӑ
тӑп нявремӑта ӕмӑщ вӑс,
вӑн хуятӑт ищи уша верты
вӑратсӑт, муй щирн «Вет
лов», «Ущмарӑң вухсар»,
«Щол», «Тӑс щир вой»,
кел йирты юнт па па
юнтӑт оӑӑӑн уша верты.
Ӕмвош эвӑлт щив мӑң
пилӑва юхтум вухаль
ими Наталья-Тӑлине
Чайникова-Вахрушева
юнтман лупӑс, хуты лӑведа
вера лӑвӑрт тӑм нумсӑң
юнтупсӑтн юнтты, щирн
мӑң шуши мир опрашлӑв

шеңк нумсӑӑт вӑсӑт.
Елды дын тӑм юнтупсӑт
«Нюки хотӑң җмӑңхӑтл»
лӑщӑтты ӕха мойлупсы
йюкана мойлӑсӑн.

Хӑнты хӑ Данил Пока-
чев шар оӑӑт, Артур
Вандымов сӑв верты
вӑнлтӑсӑн.

Кимит хӑтл

Аӑӑң сахӑт тӑп нух кил-
сӑв, имухты Егор Кельмин
«Пӑпи кӑт» щирн ӕрӑӑӑ-
щомӑӑна йиты вӑнлтӑсыюв.
Ши юпийн лӑв мӑӑева,
Ӕмвошӑң ӕха, Тром-Аган
кӑрт аляс, щӑта хӑнты
«Пӑпи кӑт» ӑшкола вӑс.
Тӑм кӑртӑн ин соткем хуят
вӑл, щи кӑрт Ульт-Ягун
кӑрта лӑңман вӑл.

Тӑмхӑтл мойң ӕх лӑв
ӕшӑӑлӑдн верум, кавӑртум
еплӑң лӑтутӑт альсӑт, щи
юпийн мӑӑ лӑсӑв па уша
версӑв, муйсӑр лӑтут мет
еплӑң. Мосл лупты, тӑм
йисн хӑнтӑт ӑнтӑ тӑп рӑт
мирел лӑтутӑт вӑнлтӑсӑт,
щитумпи тӑм йис рӑщ
мир лӑтутӑт ищи тӑсӑт.
Нефтеюганск вошӑӑ им
Дарья Сенгепова вӑнл-
тӑс, муй щирн сорт хӑл
ваньщты мосл. Тӑмхӑтл
лӑв хӑнты ан верӑс, щит
тумпи лӑк па лӑнт эвӑлт
солӑмӑт кавӑртӑс.

Ши юпийн Фаина Иш-
тимирова имет хӑнты па
вухаль мирӑӑн якӑт якты
вӑнлтӑс.

Ши тухалпи тӑмхӑтл
мойң ӕх тӑм мӑв хӑнты
мир ай хопн йӑңхты вӑнл-
тыйлсӑт.

«Амӑт мойлӑты!» нем-
пи етхот пурӑин «Нюки
хотӑң җмӑңхӑтла» юхтум
ӕх хӑнты ясӑӑӑн арӑт
па лӑңтарӑт хӑлӑнтсӑт,
хӑнты якӑт вӑнтсӑт. Щи
тумпи ариты хӑ Александр
Константинов рӑщ ясӑӑӑн
мӑӑ увӑс мӑвев оӑӑӑн
арӑт арийс.

Д.И. Сенгепова хӑл ваньщты вӑнлтӑл. Л. Гурьева верум хурӑт

Кашӑӑ аӑӑң сахӑт ӕрӑӑӑ-щомӑӑна йиты вӑнлтӑтылсӑв

Юхи хӑщум хӑлмит хӑтл

Хӑлмит хӑтлӑн мойң
ӕх кӑтӑлн «Хӑтл» немпи
кӑсупсийн кӑссӑт, хуят
мет ӕрӑт. Нявремӑта мет
ӕмӑщ вӑс вӑн хуятӑт пиӑда
кӑсты. Егор Кельмин «Пӑпи
кӑт» ӕрӑӑӑ-щомӑӑна йиты
вӑнлтӑс.

Ши юпийн «Нюки хотӑң
фестиваль» сухӑнты пура
юхтӑс. Хӑлум хӑтл мӑр
артаӑты хуятӑт мет ям
нюки хот, мет ям ариты-
якты ӕх, мет верӑӑн верантты
хуятӑт пирисӑт па тынӑң
мойлупсӑт мойлӑсӑт. Щи
тумпи кашӑӑ тыв юхтум
хуят ишӑкты непек па
мойлупсы ӕша павтӑс.

Ши юпийн етнхот вӑс,
тив юхтум мир хурамӑң

Югра мӑвев оӑӑӑн йис
путрӑт путӑртсӑт, монь-
щӑт моньщсӑт, лӑңтарӑт
лӑӑӑтсӑт, арӑт арисӑт.

Тӑм «Нюки хотӑң җмӑң-
хӑтл» тӑты не Майя Швейд
юхи хӑщум артӑн ястӑс:

» Тынӑӑ мойң ӕх, вӑн
пӑмашипа, хуты нын мӑӑ
хущева юхӑтсӑты! Елды
хӑнты мир йис вӑлупсы
тӑваты, айлат ӕх, нявремӑт
арсыр верӑта вӑнлтӑты!
Вантӑ, ӕнумты ӕх нын пе-
лана вантман рӑт мирел
йис вӑлупсы, верӑт, рӑт
ясӑӑӑл лӑвӑлды питлӑт па
елды тӑты!

Путӑр хӑншӑс:
Людмила Шульгина

Айлат ёх йис щира вәнлтал

Россия мўвев луваттын арсыр шуши мирәт вәлләт. Лыв юкан йис культура, йис верәт тайләт. Тәмхәтл ма дәнхалум Горной Шория мўв эвәлт вәлты не Наталья Булатова олаңан хәншты. Лўв Мыски вош эвәлт, мәта ут Кемеровской область Кузбасс мўвн вәл.

▲ Н.В. Булатова. Н. Вах верум хур

» Ма Шория кев мўвн вәллум. Мўң мўвев мирн шеңк ән вәлы. Картайт хуши мўң мўвев ән хәншман, тәп щимәщ мўв вәл. Тәта ар юхан, ар кев тәхи, вәнт, ар ёмәң тәхи шиваләты рәхл. Тәта нумсәң па вертутәң хәннәхуятәт вәлләт: поэтәт, писателәт, верәнтты хуятәт. Ма па Кузбасс мўв писателәт союза луңман вәллум, стихәт хәншлум, – лупәл Наталья Владимировна.

Щи тумпи тәм ими вой пўн эвәлт войлок сух верл па арсыр әмәщ пурмәсәт ёнтәл. Опращдал ищи тәмәщ сух верман вәсәт. Лыв хўвн рәтләдн тәм вера вохсы, тәп ән дәнхас, щит шеңк лавәрт рәпата. Тәп

хән вәнлата йис, велщи ушн юхәтсы, хути йис верәта кўншемәты мосл. Лўв елды путәртәл:

» Ин мўң тәмхәтл йис верәт елды тәты ән питләлүв ки, нявремлүв щи вера ән вәнлталлүв ки, йис щирлүв щи вәшләт па веккеши немхуятн елды тәты ән питлүйт. Па щи вўш эвәлт тәм вера щи вўянтсум. Вәнлат ёх эвәлт вәнлтыйлдыт питсум, арсыр мосты верәт уша павәтты па щәлта пурмәсәт верты. Веткем ол юхды ушн юхәтсыюм па вертутәң вера кўншемәсум. Щи вўш эвәлт ар мосты ут уша версум, арсыр нумәсн юхәтлүйюм, муй щирн мет йма верты па дәдн йис

щирн ат тывәс. Ма сырсыр пурмәсәт версум, тәмхәтл тыв ванлтупсыя тәслам, дәдн па мирни ищи ат шиваләсыит па мўң шуши мирев олаңан уша ат версәт. Щи тумпи па мирәтн верум утәт вантты, мосәң, па ям нумәсн юхәтләюм, мулты йилуп пурмәс верлум.

Әңкел-ащел әл хуятңан вәсәң, әл рәпатайн рәпитсәңәң. Әңкел опращдал так щәртәң ёх вәсәт. Наталья нәмәсл, мосәң, лўв ищи рәтләл эвәлт мултыйн юхәтсы. Щит такды немәлт верты ән верәтлән па мулты пурмәс вертыйн, ёшен нюр лўв саттәла мулты хурам ёнтәл.

» Хән мулты верләң, мосл тәп ям нумәсн щит верты. Атум, шәкәң нумсәт йира пунты муй па пурайн пурмәсэн верты. Щиты ма вән хуятләмн вәнлтәсыюм. Ин нәмәс-

лум, муй пәта сыры не-мәлт ән версум, вертутәң вер щи мурта әмәщ па лутәң вер. Кашәң вән муй ай хәннәхә мулты ям ут верты веритл. Хәннәхә мулты верл ки, ёшәл тўңа пунман ән омәсл ки, иса шәк нумәсәл йира мәндәт, хәннәхә әрәңа, тәлаңа йил. Щи пәта мулты верты хошләң ки – вера, айлат ёх, нявремләң, хилыдәң вәнлта, дәдн йис верлүв хўвшәк тәм вәлупсыин ат хәщсәт. Ма ищи кашәң ол грант вух вўты тәхия непека́ткитыйлдум, дәдн пушхәт тәм хурамәң йис вера вәнлтәты. Мосл лупты, хути айлат ёх вән кашн щи вера кўншемәләт. Ищипа кашәң ол ән тывл вух ёша павәтты. Хән мосты пурмәсәт, сухәт ләтлум па елды па щи дыв пиләла рәпитлум. Итәх хуятәт вәлупсәл хуят елды тәм вер тәләт: шўкщәләт, ёнтәсләт, мулты әмәщ ут верләт, – лупәл Н. Булатова. – Ма нәмәслум, щит шеңк вән па мосты нәтупсы айлат ёх пәта. Лыв вух рәпитты па йис верлүв елды тәты щир тайты питләт.

Иньщәссем, хулща лўв ёнтәсты па мулты верты пәта войлок сухәт вўл? Лўв путәртәс, хути мултыкем китайцәт эвәлт ләтл. Сыры олаңн Абакан вошн ләтыләс па ёхәт лупсы, мәтты лўведа тыныты пищ әнтә. Лўв шеңк шимл сух вўйлял, Китай мўва шеңк ар тыныләт.

Ванлтупсыин лўв ёнтум йис хә дәмәтсухәт мира ванлтәс, щимәщ ләмәтсухн хәнты лўв щатыщащел яңхәс. Щи тумпи арсыр хурамәң пурмәсәт щи пурайн лўв хуцәла вантты па ләтты рәхәс.

Путәр хәншәс:
Надежда Вах

ВЭЯТН ЩИ ОЛАҢАҢ

Шорцәт – щит Кузбасс мўвн вәлты шуши мир. Горной Шория тәхийн арсыр шуши мирәт вәсәт: телеутәт, кумандинцәт па па мир. XVIII нәпәтн и немн немәтты питсыит – шорцәта. Сыры олаңн «кузнецкие татары» щирн немәтсыит, лыв карты пилә тәса рәпитты хошсәт.

1953-мит олд Вулаң Победа хәтл постаты елпийн 7-мит хәтлән Сәрханл мўв Угут кәрт пўңалдн Кельминәт вәнт шушийн Роман Егорович па Федосья Михайловна (эви опрац немл Каюсова) пидыеңән хуца пухие сема питәс. Егор немн пунса. Кельминәт хоттел ёх – ар нявремәң хоттел ёха вәсәт. Кәтңән хуца 11 пушәх сема питәс. Тәп катра пурайн ар пеләк тәпие пәлтап мәш эвәлт сурма йисәт, хәлүм нявремие тәп хәщәс.

«Пўпи кәт» ләщәтүм хә

Ащел, Роман Егорович, 27 ода тәп йис, хән Вулаң дәлдь олднитсы. Лўв вой велпәсләты мет тәс хәя альшәсы. Щи пәта вуракәт пида тарәндәты ән вўсы, дәлдь пәта тарма вой сүх велды партсы.

Ашкола олдәл пурайн хәнты пухие Угут кәрт ашкола-интерната мәнәс. Нял класс вәнта Егор пухие тәп «5» отметкай вәндтылдәс. Вантә, сырыя рўщ ясаң ән па хәлдәс, тәп әңки ясаң така тәйс. Вет класс вўш эвәлт шеңк апрәна оса верәт тәты питәс. Щәлдта 12 олд кемн хәнты айлат пухие интернат хуца нявремәт әхтыйн кәщяя павәтсы – тәдаң ветсот эви-пух вантман щи тәйс.

Нивл класс йөпийн комсомольской непек хўват Набережные Челны воша «КАМАЗ» карты әхәл верты щира китса.

Елды Егор Кельмин Тәпәл воша Д.И. Менделеев немуп института рўщ ясаң па литература вера вәндтәйлды манәс. Вантә, айтәлдн киника лўңәттывер сәмәңәтәйсәлэ. Щәлдта вән вошн ипўша киника лўңәттыв хотн муй па йис непекәт шавиман тәйтыв тәхийн непекәт лўңәтман омсәс. Ипўш щәта вәдман «Пўпи кәт» олдәңән айкел вәйтәс. Щи вер айлат хәя шеңк әмшә йис, рәт мўвәдә юхәтмәлдн, лўв имухты щи вер дерамтты пиньщәс.

▲ Е.Р. Кельмин вәтаң шуши ёх кутн. Н.Н. Чайникова-Вахрушева миюм хур

«Пўпи кәт» – щит Россия мўв увәс мир кәсупсәт иты әращты вер. Мет сырыя – щит атум хуят эвәлт дәвлупсы вер. Вәлупсы хўват арсыр атум верәт тывләт муй па атум ёх етләләт. «Пўпи кәт» әращты вер – хәннехә вәньлясты вера вәндтәл.

Щиты «Пўпи кәтн» Егор Романович йма ванлдәслэ, муй иты тәса кашәң хәннехәя дыл дәвәлдты мосл. Вантә, вәнтән шәшийдман хәрәсман вәлдты мосл.

Щәлдта «Пўпи кәт» әращты хәрн эвет па пухәт уша верләт, муй вўрн тәса кулащты мосл. Егор Романович ванлдәслэ, муй иты вўды оңәт, арсыр кўнш па юх нўв унтасн хәннехә вәньлясты пәкл.

Щи тумпийн сыр-сыр хот па велпәс пурмәсәт кулащты пурайн рәхл вўты. Щит кеши, юх сўв,

тынщяң, юх нўв, дәп па па утәт.

Кўш тәмхәтл Егор Романович рўтьщәты вўша йис, тәп лўв ищиты апрәң па ешңәл катәлман ән омәсл. Ищиты оса рәпата тәл, вантә, ар олд мәр «Югра дьлңуптәты» оса тәхия лўңман вәл.

Оса рәпата олдәңән Егор Кельмин щиты лупәс:

» 1993-мит олдн ма Госдума хуца депутат щирн вўратсум. Щи пурайн ма «Материнский сертификат» нәтупсы олдәңән путәртты питсум. Щи вәнта щи вер олдәңән немхуятн ән вәсы. Щәлдта тәп 2003-мит олдн «Материнский капитал» нәтупсы щи версы. Мәнәма амтәң, хуты Россия мўв пушхият енмәлдты кашәң әңкия ма нәтты веритсум.

Егор Романович Сәрханл вошн ин вәнта вәл. Тәта ими тәс, тәта пидыел пида хәлүм няврем

енмәлдсәңән. Нявремәлд вәна йисәт, Москва па Сәрханл вошңән хуца ям тәхийн рәпитләт.

Мосл ястәты, хуты Егор Кельмин «Пўпи кәт» әращты вера вәндтүм айлат ёх кўтн «Мастер спорта» нем мущатум хәннехә вәл – щит Евгений Соснин. Тәм айлат хуят па хон пеләк Канада мўв мўвтел, кәсупсийн нух питәс.

» Вәлупсы хўват мәнәма ипўша оса рәпата тәты нәңдам па хәйләм нәтләт, щит Валентина Шадрина, Майя Швейд, Угут па Русскинская кәртңән кәщяйңән. Щи тумпийн экономической наукайт доктор, хәнты мир вәтаң хә Владимир Куриков. Ма щирәмн, Югра мўвн щит мет нумсәң па непекәң хәннехә, – пәмащипа ясәт тәм ёха лупл Егор Романович.

Тәмхәтл Сәрханл мўв Тәрум-Юхан кәртән «Пўпи кәт» вера ищи вәндтәлды. Щи вер «Хәтлө» немпи хәнты па вухәлдь йис верәт тәты оса тәхи вўянтәс. Кәщяя тәта Майя Швейд вәл. Әращты вәндтәты хәрәт Егор Романович Кельмин тәты пилт.

Мўң, «Хәнты ясаң» газетайн рәпитты ёх, 70 ода ювмәл пәта Егора Романовича вән вўша ясәт китлўв! Ешәк хуятыв, Егор Романович! Кўш нәң, 70 ода йисән, тәп нәң нюр хулна айлат хә иты – әрәң, сәмәң па апрәң хәннехә. Тәдаң, әрәңа, уяңа-пищәңа хўв нәпәт рәтлән па иса шуши мирлўв пида вәдә па ищи саты айлат ёхлўв мосты әращты вера вәндтә!

Путәр хәншәс:
Ирина Самсонова

Ма ай мириём

^ Мойң ёх нарәсты, ариты вәндтыйлдәт

Щиты вәтаң хәнты поэтн Романән Ругинән хәншум «Доброта» немпи лўңәтты ар олңитлы. Ищимәщ немн мўвтел шуши мир вән ёмәңхәтл пунсы, мәта ут юхи хәщум оләтн вәйт дор тыләщ 9-мит хәтлән «Торум Маа» музей хуща ләщәтлы.

Тәм вән ёмәңхәтла округев арсыр вошәт, кәртәт, вәнт шушет эвәлт «Югра лылңуптәты» оса тәхет, ариты-якты, верәнтты хуятәт әктәщсәт. Иина па Югра мўв вулаң Ёмвошәң мир па мойң хуятәт пәта хурамәң ёмәңхәтл вәс.

Тәм хәтлән мет сыры «Югорский кинопрокат» хотн «Югорские новеллы» немпи кина альсы, щит вет путәр эвәлт верман вәл: «Путь к истокам», «Своя земля», «Принять вызов», «Бесстенный дом» па «Помнить старые сказки».

Әхәт айлтыева вошәң па мойң мир «Торум Маа» музей репа мәнсәт. Тәта дыв мет сыры «Тор сый» немпи вер шиваләсәт. Округ мир творчества хотн нявремәт па айлат ёх нарәсты вәндтәты хә Алексей Решиков арсыр нарәсьюхәтн нарәсты вәндтәс.

Нарәсты сый сащты пурайн якты мосл. Щирн

мойң мир хәнты па вухаль мирнән якәт якты вәндтыйлсәт. Нарәсты па якты вәндтәты хәрәт нявремәта шеңк мәстәсәт.

Елды вән кәщайт шуши мир ёмәңхәтл пәта вўща ясәтл путәртсәт. Мет сыры видео щирн Москва хон вошев эвәлт «Федеральное агентство по делам национальностей» хот кәща хә Игорь Баринов ясәң лупәс:

» Югра мўв хәннехуятәт, ёмәңхәтл пила! Нын пәтана щит вулаң хәтл. Вантә, нын округән 32 щурәс мултас шуши мир вәл. Дыв тәм йис вәнты опращдал партум щирн вәлдәт, йис вәлупсәд елды тәләт. Округ кәщайт ищи иса муй верләт, дәлн шуши мир йма ат вәсәт.

Лўв ястәс, тәм йисн мет вулаң вер – щит йис вәлупсы, йис верәт, рәт ясәңт лавәлман тайты. Югра мўвн тәм вер йма

^ Н.В. Комарова па А.В. Новыхов юхтум мира вўща ясәңт лупсәңн

ләщәтман вәл, щирн Россия па мўвәт ёх Ёмвош округев хуятәт эвәлт щит верәта вәндтәты мосл.

Округев кәща не Наталья Комарова вўща верман щит ёх нәмәлмәс, хуйтатхәнты «Торум Маа» тәхи версәт – щит Юван Шесталов, Еремей Айпин, Зоя Лозямова, Евдокия Нёмысова, Мария Вагатова па па хуятәт.

» Тәм ванән вәйт дор тыләщ 3-мит хәтлән Россия мўвев правительства кәща хә Михаил Мишустин «Реестр объектов нематериального этнокультурного достояния народов России» немпи ут верты пәта немасыя поступсийн ёш пос пунәс. Щив йис путрәт, моньщәт, арәт, якәт, йис верәт, пойкщәты па па верәт лавәлты щира нух хәншлүйт, – округ кәща не Н. Комарова ястәс.

Мосл лупты, хути тәнял Мўвтел шуши мирәт рәт ясәңт ол олңитум елпийн округ кәщайт «Опрацев

давлум ясәң» немпи премия вух версәт. Щит премия хәнты, вухаль па юрн ясәңта вәндтәты ёх Софья Каксина, Любовь Захарова, Лидия Рандымова, Татьяна Сайнакова, Лариса Карпенко па Наталья Яркина ёша холумсәт.

» Шеңк йм, хути кашәң хуят рәт ясәң вәндтәты веритәл. Мет мосты вер – щит күтәлн рәт ясәңн путәртты щир. Россия луваттыйн йистедн арсыр мирәт вәлдәт, дыв йис вәлупсәд лавәлдәт па елды тәләт – щит унтасн мўң Россия мўвев әрәңа йил. Югра мўвевн шуши мирәт эвәлт ищи арсыр йм верәта вәндтыйлты рәхл, вантә, дыв мўв-йиңк лавәлман тайләт, хәннехуятәт пелы сәмәңа вәлдәт. Мўңева елды ищиты вәлты мосл! – Югра мўв губернатор не лупәс.

Ёмәңхәтл пурайн округ кәща не Мўвтел мир оләңн кәсупсийн кәсты

нявремЌт ишЌктЌс пЌ ишЌкты непекЌт катлуптЌс. ТЌм кЌсупсыя 7-15 ол луват 1 865 няврем рЧпатЌйт китсЌт, ши пушхЌт эвЌлт Нефтеюганск, Урай, Нягань, Югорск, Ёмвош пЌ район 17 эветпухЌт нух питсЌт.

Российской Федерация сенатор хЌ Александр Новьюхов иши вЃща верЌс:

» ВЌйт дор тылЌщ 9-мит хЌтлЌн 1994-мит олн ООН Генеральной Ассамблея Ёх МЃвтел шуши мир ЁмЌхЌтл олЌнЌн поступсы хЌншсЌт. ВантЌ, лыв уша верты лЌнхЌлЌт, муй щирн шуши мирЌт вЌллЌт, муйсЌр нЃшЌйт тЌйлЌт, муйсЌр верЌтн нЌтты мосл. Югра мЃв шуши мирЌт пЌта щит иши вЌн ЁмЌхЌтл, лыв йистелн тЌта вЌллЌт.

ВЌндата ювум шуши Ёх тЌхи кЌщЌ хЌ Александр КонстантиновлупЌс, Югра мЃвевн мет сыры шуши мир осатЌхитывЌс. ЩЌлЌта вЃт кЌртЌтн вЌлты Ёх мЃв илпи питы вуй вЃты кЌщЌйт пилЌ «Кашащты непекЌт» хЌншты питсЌт.

Округ кЌщЌ не пилЌ ЁнЌта пЌсан

ЁмЌхЌтл, пурЌйн округ кЌщЌ не пилЌ ЁнЌта пЌсан лЌщЌтман вЌс. ТЌта Ќкмум Ёх шуши мир вЌндтЌты вер олЌнЌн путЌртсЌт. Юхи хЌщум олЌтн Югра мЃвевн «IT-вЃт кЌрт», «ВЃт кЌртЌн Ќшкола-сад», «ОлЌнмит рЧпата» верЌт тывсЌт, ши унтасн шуши эвет-пухЌт айтелн рЌт вЃт кЌртЌл эвЌлт онлайн щирн вЌндтЃйлды веритлЌт.

Округ кЌщЌ не Наталья Комарова ястЌс:

» СЌрханл государственной университет Ёх лыв хущеда шуши мир институт пЃншты лЌнхЌ-

Киргиз мир Ёх пилЌ омЌслЌт

лЌт. ЩЌта айлат хуятЌт хЌс верЌ, щит шуши мир йис вЌлупсыя, рЌт ясЌЌта, литература, вой, хЃл велпЌслЌты, вЃлы таш лавЌлты пЌ пЌ верЌта вЌнлтЌты питлЃйт.

СЌрханл государственной университет ректор хЌ Сергей Косенок вЌндата ювум шуши Ёх эвЌлт нЌтупсЌт вохЌс:

» ТЌм институт пЃншты пЌта мосты непекЌт хЌншман пурЌйн уша версЃв, хуты нын таклана щит верты Ќн веритлЃв. Ийха, и нумЌсн, и Ёшн рЧпитман велщи ши вер тывл! ПоступсЌвн нух хЌншсЃв, хуты мет вулЌн вер – щит рЌт ясЌЌта пЌ йис верЌта вЌндтЌты мосл. ТЌм институтн нумсЌн пЌ непекЌн айлат Ёх лЌщЌтты питлЃв.

ВЌндата ювум Ёх лупсЌт, хуты мосты верЌтн сЌмЌнЌа нЌтлЌт.

Арсыр хЌрЌт рЧпитсЌт

Мойн Ёх нявремлЌл пилЌ арсыр хЌрЌтн нЌрЌсты, якты, ариты, юнтты, кЌсты пЌ пЌ мосты верЌт уша павЌтты веритсЌт. ВЌтаң якты не Фаина Иштимирова «КЃренька» як якты вЌндтЌс. «Торум Маа» музей научной рЧпатнек Наталья Красно-

НявремЌт юнтлЌт. Л. Гурьева верум хурЌт

пеева пилЌ лЌхЌр туйсЌт. Майя Макарова шуши мир амамЌтщет вЌндтЌс.

СЌрханл вош эвЌлт «Обская кузница» немпи карты утЌт верты хуятЌт юхтЃйлсЌт. Лыв мойн Ёха айкел тЌсЌт, хутысЌ йистелн хЌнтЌт пЌ вухЌлЌт картЌт лудтты вер олЌнЌн уша версЌт. ИнтЌм лыв ши вер олЌнЌн уша верлЌт, картЌт эвЌлт арсыр хурамЌт лудлЌт пЌ щЌта хЌнты муй вухЌль ясЌнЌн йм ясЌЌт хЌншлЌт.

Ши тумпи тЌм хЌтл арсыр кЌсупсЌт лЌщЌтман вЌсЌт. Мойн Ёха хЌнты «Шашки» юнтутн юнтты ЌмЌщ вЌс.

ТЌм хЌтл шуши мир ЁмЌхЌтлЌ Ёмвошн вЌлты киргиз мир диаспора Ёх юхтЃйлсЌт. Лыв альсЌт, муй щирн лыв юрта хотЌл лыпи иса верман вЌл. Мойн Ёха ЌмЌщ лыв нарЌ-

сты юхл хЌлЌнтты вЌс, ар хуят тЌм мир Ёх пилЌ хур вЃты вЃратсЌт. Киргиз имет ЁплЌн лЌтутЌт кавЌртсЌт.

Елды этнхотвЌс. Ёмвош пЌ мойн мир пЌта округ творчества хотн нарЌсты верЌ вЌндтЌты нявремЌт нарЌссЌт. ВЌтаң ариты не Вера Кондратьева сЌрханл хЌнты ясЌнЌн арЌт арийс. Ши ясЌнЌн Тром-Аган кЌрт эвЌлт юхтум «Тром Ёван эви» ариты неңЌт арисЌт. Угут кЌртЌн «Питяр-юх» кЌтнЌн сыянЌа арисЌнЌн. Киргиз имет лыв рЌт ясЌелн хурамЌнЌа арисЌт. «Ёмвош Ёх» неңЌт иши рЌт мЃвев олЌнЌн арЌт арисЌт. Мойн хуятЌт «КЃренька» як якты вЌндтЃйлсЌт.

Юхи хЌщум артЌн ийха еплЌн турЌн шай яньщсЃв.

ПутЌр хЌншЌс:
Людмила Гурьева

Айлат ёх Пунси хуца рэпитсәт

Вәщ тыләщ юхи хәщум хәтләтн Хон Петра вош государственной университет хуца мўв илпийн йис пурмәсәт кәншты хуята вәндтыйлды айлат ёх Югра мўв Пунси немуп вән шушия рэпитты юхәтсәт. Дыв тумпелн мўң округев археологәт щәта ищи вәсәт.

Тәм мўв илпи йис пурмәсәт кәншман йңхты-мәнты вер «Древнейшие крепости Северной Азии: раскопки поселения Каюково 1» ширн, па Югра мўв гражданской па социальной верәт тәхи ёх унтасн Ёмвошәң округ кәщә грант вух нәтупсыя ләщәтсы.

Щи пәта Санкт-Петербург айлат археолог ёх Югра мўв учёнойт пида метсырыя неолитической нәпәт олаңән уша верты ләңхаләт. Хутыса щи йисн Каюково мўвн катра пурайн ёх вәсәт, муйсәр пурмәсәт тәйсәт, мәта ләмәтсухәтн йңхсәт па па йис верәт олаңән мўв илпийн вәйтум пурмәсәт хува таша павәтты рәхл.

Щирн интәм вән вош эвәлт тухләң хопн нәрум хуца ил вухлум айлат ёх олаң пўш сема хойты мўвие олаңән дыв нумәсдал па мўв илпи сыр-сыр катра пурмәсәт вәйтты щира йңхты-мәнты вердал, ләщәтум рәпатайдал олаңән айкелдал тәсәт. Тәх эвет-пухәт вўща ясәт па дыв нумәсдал ма нынана щи ванлталдам.

Хон Петра вошн сема питум па интәм хәтл вән-та щәта вәлды па вәндтыйлды Варя айлат не

▲ Пунси мўвн әкмум ёх

ясәт ширн, Пунси вәнт шуши иты мўвие немудт тәхийн ән шиваләды. Вантә, щит атәлт хурпи мўвие.

Максим айлат хә ищиты Санкт-Петербург вош эвәлт юхтәс. Щит лўв рәт мўвиел. Айлат хәя әмщә йис, хутыса нәрум эвәлт мет олаңмит йис мўв лаңкуп вўты. Щәлдта ищиты верә әмәщ вәс, нәрумн йңхты-мәнты әш пунты. Тәм вән-та айлат хәя щи вер нюр пәтлдам вәс.

Лиза айлат неңә мет амтәңә няр кўрн нәрум хува таша йңхты вәс. Щәлдта әш пунты вер ищи әмәщ. Юх сухәт тәтыляты, павәрт юхәт талты – щит лавәрт хә рәпата, ширн эвия шеңк әмәщ, хуты тәм ики рәпата лўв ищиты верты вәндәс.

Казахстан мўв Алма-Ата вошн енмум Саша айлат не мет олаң пўш мўв илпи сыр-сыр утәт нух талты верә юхтәс. Лўв ищи Санкт-Петербургской университетн археолога вәндтыйл. Айлат не ясәт ширн, Пунси вәнт шушийн щитам па нюр мир кўрн ән йңхум мўвие әмәщ шиваләты

ВЭЯТН ЩИ ОЛӘҢҢ

Югра мўв йис верәт шавиман па вантман тәхи ёх непека т ширн (2018-мит ола), Нефтеюганской мўв Пунси немуп вәнт хәра мўвев-йңкев, юхәт-варсәт па иса мўвн енумты ут эвәлт 54 тәхи луңман вәл. Щитәт непека хўвн нух хәншыйт, щи пәта шавиман па лавәлман тәйдыт. Щи кўтн Евразия пеләкн Увәс мўв хуца катра «Каюково-2» тәхи. Вантә, Каюково мўв илпийн йис пурмәсәт кәншты вер шимла ләщәтсы. Щи вәлупсы олаңән ар пеләк катра верәт нюр ән вәндтәсыйт.

вәс. Вантә, тәта карты кел, интернет шўңкәт, кина лараш шеңк ән ванамләт. Тўңк па щимурт хурамәң па сыстам, вән вошәтн щимәщ ут хән шиваләды. Пунси щит, нюр моньщәң мўвие!

Иркутск вош эвәлт юх-тум Максим хәйе лупәс, хуты интәм Югра мўвн Пунси кәртән вулаң па нумсәң археологәт әктәщсәт. Щи пәта дыв, айлат ёх, ищиты вулаң вәндтәты хуятәт пәла вантман шәпа па вещь-ката рәпитләт.

Кәт ләпәт хәтл мәр дыв Югра мўв Пунси вәнт шушийн рәпитсәт. Апрель па рәпата пәла сәмәң айлат ёх әрн па унтасн нәрум нәл катра верум ан-сән шўкатум пўлыет

па кев лаюм мўв илпийн вәйтсәт па нухталсәт. Юхи хәщум хәтләтн дыв 320 сантиметра мәл, нәрума хойсәт. Щит лавәрт рәпата вәс. Вантә, имухты нәрум йиңк мўв әхтыя нух етәс. Ипўша щи йиңк әмәртсәт па ям арат мўв лот хирсәт, нәрум әхтыйн йңхты-мәнты әш версәт па щи – рәпата сухнәс. Кўш вева айлат неңәт па хәйт йисәт, тәп партум мосты рәпата дыв айлат ёх Мўвтел увәс мир ёмәң-хәтл постәты хәтлән ет-шуптәсәт.

Елды тәм мўв илпи катра пурмәсәт кәншты йңхты-мәнты вер олаңәң айкеләт па хәншдыйт.

Тәм лопәс ләщәтәс:
Ирина Пословская

Рәпатаём ширн йңхмемн Нижневартовской район Варьёган кәртән вәсум па кәртәң кўтуп ашкола кәща Светлана Леонидовна Антропова пида вәйтантийлсум па лыв рәпатаел олаңан мин кўтэвн путартсумн.

Варьёган ашкола олаңан

Светлана Леонидовна, муй ширн Варьёган кәртәң кўтуп ашколайн нәң рәпитты питсән па хута сыры олатн вәсән?

► Сырыя ма иса Удмуртия мўвн вәсум па Грахов нәмуп вошәң кўтуп ашколайн вәндтйылсум. Ашколаём етшуптумем юпийн Можгинской педагогической училищайн ай классәт хуца няврәмәт вәндтәты неңа вәндтйылсум. Хән ши тәхийн вәндтум верем сухнуптәсем, елды Удмуртской государственной университетн «история па обществознание» вәндтәты неңа йисум. Ши юпийн сырыя Грахов вошәң кўтуп ашколаёмн ай классәтн рәпитсум. Әхәт па ищи тәхийн «история па обществознание» верәта вәндтәты неңа павәтсыюм.

Муй ширн па нәң тәм увәс мўва юхәтсән па тәта рәпата муцатсән?

► Вантэ, вәлупсы ширн итәх пурайн ән па нәмәслән, муй ширн елды нәң вәдты хурасән мәнл. 2009-мит олн икия мәнсум па лўв пиләда Нижневартовской района Варьёган кәрта юхәтсумн, хута лўв рәпитәс. Сырыя ай няврәмем пида юлн омәссум. Щәлдта 2011-мит олн ашкола вўсыюм, хута айлат пухәт па эвет история вәндтәты питсум. Вещката па тўнширәңа ма рәпата верлам ләщәтсум. Мосән, әхәт щитәт унтасн 2016-мит олн Варьёган кәртэвн кўтуп ашкола кәща ләң-

▲ С.Л. Антропова. В. Енов верум хур

кәр неңа йисум, 2019-мит олн па кәщя павәтсыюм. Ашколайн па интернатн няврәмәт вәндтәты па хәтләт мәр давәдты хә әх па неңәт йма вәйтлум. Итәх хуятәт ма елпемн тыв юхәтсәт, муртәң әхлўв тәм ашколайн велщи рәпитты питсәт.

Муй арат пух па эви иннын кўтуп ашколайн хуца вәл, муй арат вәндтәты па хәтл мәр интернатн няврәм давәдты хуят рәпитл?

► Тәмхәтл мўң Варьёган кәртәң кўтуп ашколаев хуца араттелн 109 пух па эви вәл. Вантэ, тәм пўш мет олаңмит классәва 18 ай няврәм юхтәс. Щимәщ вер юхи хәщум олатн тәта рәпитты хәннәхуятәт ән па нәмләт. Щәлдта кашәң классән 11 муй 12 эви-пух вәндтуман тәйлўв. Тәп 10-мит класс хуца кәт няврәм па 11-мит утевн – хәлум айлат хәннәхә. Ма ширемн, щит ищи шеңк йм вер, вантэ, вәншәк классәта елды

пәда вәндтәты нумсәт тәйты няврәмәт йиләт. Лыв кўтуп ашкола етшуптәты верәл юпийн ищипа университетн вәндтйылты питләт. Ши пухәт па эвет, мәта айлат әх яртә-йңмит класс Варьёган ашколайн сухнуптәсәт, худыева арсыр училищайта па колледжәта елды вәндтйылды мәнләт.

Ма сырыя ши лупсум, хути мўң хущева 109 няврәм вәндтйылды йңхәл. Ши айлат хәннәхуятәт иса хәнтәт па юрнәт. Лыв кўтәлн тәп хәлум эви шорцәт мир эвәлт па вет няврәм – щит рўщәт па хәтанят вәлдәт. Мосл па щиты лупты, хути няврәм вәндтәтыя па хәтл мәр интернатн лывел вантты па давәдты 36 хә па не мўң кўтуп ашколаевн иса рәпитләт.

Ши хуятәт эвәлт па хәлум хәннәхә интернатн няврәмәт давәлләт, и не иса ашколайн продленной хәтл немуп тәхийн лыв пиләда вәл. Хәщум

хуятәт няврәмәт арсыр верәта ашколайн вәндтәләт.

Муй ширн нын ашколайн хуца рәт ясңәта муй литературая пухәт па эвет вәндтәйлйт?

► Юхи хәщум олатн мўң Варьёган кәртәң кўтуп ашколаевн иса арсыр внеурочной верәт ләщәтлўв. Щиты мўң хәнты па юрн мирнән ясңәта урокәт сухнуптәты юпийн няврәмәт мет олаңмит класс вўш эвәлт па яртә-йңмит классәт вәнты лыв рәт мирдал ясңәта па путрупсы верәта вәндтәллўв. Щәлта «Арәңмоньшәң» тәхи тәйлўв, хута пухәт па эвет якләт, аридәт па стихәт рәт ясәңдалн лўңәтләт. Итәх вәншәк классәтн вәдты пухәт немасыя вой па хўл велпәс муй сырсыр пурмәсәт әшн верты верәта ашколаевн вәндтәйлйт.

Муйсәр тәхета нын ашколайн етшуптум юпийн няврәмәт елды пәда вәндтйылды мәнләт?

► Кәт муй хәлум ол мәр юхды пәды мўң ашколаев етшуптум няврәмәт ар пеләк Сәрханл вош государственной педагогической университетта мәнсәт. Щәлдта яртәйңмит класс етшуптум пухәт-эвет Нижневартовск вошн хот омәсты, социально-гуманитарной колледжәтн вәндтйылды елды питсәт. Итәх айлат әхлўв вәндтәты верлаң юпийн юхи Варьёгана юхәтләт па мўң кўтуп ашколаев хуца тәмхәтл вўш вәнәта рәпитләт.

Путәр хәншәс:
Владимир Енов

Вертуҕаң не Анисия Фёдорова пида мин Москва хон вошн вѳтаңа йисмән, хән шив «Увас мўв ташат» вән ёмәнхатла юхтыйлсумн. Там ими хурамән ёрнасн омсас, нюр мулты йис хур эвэлт етас. Ма лўв хуцела вана мәнсум па ванлтупсыя тўвум пурмаслал, лэматсухлал, вѳлупсэл олҤаңн иньщассем.

Вертуҕаң не

Анисия Иннокентьевна Саха-Якутия мўвн Мегино-Кангаласской улусн (районн) вѳл. Лўв рѳтлал, аңкел-ащел олҤаңн мәнема путартас:

» Мўн рѳтѳв иса вертуҕаң хуятат вѳсѳт. Щащем ѳнтѳсты йма хошѳс, хурамѳт ѳнтѳс, лов пурщ эвѳлт сыр-сыр хурамѳн утѳт тѳса сѳвѳс. Щѳтьщѳщем па лѳты па омѳсты пѳсанѳт, вѳдѳсѳт, нурмѳт картлўнц такды верѳс. Лўв верум хот пурмѳслал интѳм вѳнты мўн тѳйлѳлўв. Аңкѳм – Анисия Константиновна Захарова, Мегино-Кангаласской улус Сымарт кѳрт эвѳлт вѳс. Лўв Саха-Якутия народной мастер нем тѳйс. Яң нѳврѳм ѳша павтылѳс: хѳт пух па нѳд эви, «мѳть-героинѳя» вулѳн немн юкантилѳсы. Иса мўн, нѳврѳмдал пѳта вѳс. Щи пѳта мўн лўвѳла вѳн пѳмѳщипа ясѳн луплўв. Лўв вѳлупсѳл хўват иса ѳнтѳсѳс, мўнѳва лѳмѳтсухѳт ѳнтѳс. Муѳ верты иса хошѳс. АлҤаң ѳшколая лѳпѳт нѳврѳм китл па мўн ѳшколайн вѳлтѳв мѳр лѳтут кавѳртѳл, нѳнь шўм омѳсл, кѳрн нѳнь пѳл, ѳсум йиңк эвѳлт варѳк верл. Ащѳм – Иннокентий Михайлович Неустроев – Вулѳн лѳлѳ яңхум хѳ. Лўв рыпаклѳс, лѳвѳт тѳйс. Лын аңкѳм пида Мегино-Кангаласской улус почѳтной хуятҕаң немн юкантилѳсийнѳн. Яха лын 56 тѳл вѳсѳн, яң нѳврѳм ѳнмѳлсѳн. Ащѳм лылѳн

ки вѳс, тѳнѳл сот олѳ лѳлн йис. Щи хѳтл пѳта мўн Бедемѳ рѳт кѳртѳлн кѳт хѳтл мѳр ѳмѳнхѳтл, верѳнтсўв, хута вѳн юрн хот омсѳлтѳсўв. Ащѳв арѳн хѳ вѳс, йис арѳт арийс, путрупсѳт хѳншѳс. Щи хѳтлн мўн ащѳв па аңкѳв нѳмѳлмѳты пѳта кѳсупсы верѳнтсўв па верѳнтты вѳнлтѳты хѳр. Щи пурайн немѳсыя якут мир йис имѳт лѳмѳтсухѳт ѳнтты щир ванлтѳсўв, щит хѳладай-ѳрнас па хѳссыѳт-жилѳт утҕаң.

Мўн аңкѳв-ащѳв шеңк мосман тѳйсѳлўв, лын мўнѳв арсыр мосты верѳта вѳнлтѳсѳн. Мўн рѳпитты хошлўв, арсыр верѳт эвѳлт йира ѳн керѳтѳйллўв, хулѳьева рѳпитлўв, семьяяңа-нѳврѳмѳнѳ йисўв. Ма ѳѳм – хурѳт хѳншты хѳ, хот омѳсты хуят. Упѳм – тѳс ѳнтѳсты не. Апѳлнеңѳм лов пурщ эвѳлт пурмѳсѳт сѳвты хошл. Эвѳнѳлам ищи йма ѳнтѳсты хошлѳнѳн. Там ванлтупсыя тўвум пурмѳслам ма аңкѳма-ащѳма юкантисѳлам.

Анисия Иннокентьевна мет олҤаң рѳпѳтайл, щирн хот войт лекщитты неңа вѳс, щѳта лўв веткѳм ол рѳпитѳс. Щѳлта рѳт якут мир ясѳна па йис верѳта вѳнлтѳты неңа йис. Интѳм лўв художника-ювелира вѳнлтѳыл, латунь карты эвѳлт сыр-сыр хурамѳн, щўнцѳт верты питл. Лўв ясѳндал, щирн, кашѳн вертуҕаң неңа арсыр

▲ А.И. Фѳдорова. Н. Вах верум хур

верѳт па пурмѳсѳт верты вѳнлтѳылдыт мосл.

Анисия Иннокентьевна 2002-мит ол вўш эвѳлт рѳт мўвд районѳт хўват ѳнхѳл па вѳнлат мир па айлат ѳх арсыр вертуҕаң щирѳта вѳнлтѳл. Саха-Якутия республика хуца 35 улус (район) вѳл. Лўв 25 района мир вѳнлтуман ѳнхѳс. Мосл лупты, хуты хѳннехуятѳт вертуҕаң па шўкщѳты верѳ вѳнлтѳылты лѳнхѳлѳт. Вѳйтѳнтупсѳта, вѳнлтѳты хѳрѳта ар хуят юхтыйл па интѳм вѳнты мулты мосты вер олҤаңн иньщѳсѳлѳт.

Тѳм вертуҕаң неңѳв верум пурмѳслал Россия мўвѳв луваттыйн па па хон пѳлѳк Китай, Франция, Малайзия, Ислѳндия мўвѳта сыр-сыр ванлтупсѳта китѳылсѳйт па тѳтьлясѳйт. Москва хон

воша Анисия Иннокентьевна хѳ па не лѳмѳтсухѳт тѳтьлѳс. Щи тумпи лов хурамтѳты шўнцѳт па ванлтѳс. Вантѳ, Якутия мўвн лѳвѳт хурамтѳылт, сыр-сыр шѳнш элты лѳнкийлты сухн ѳнтѳылт, щѳрмѳтлал, лѳв лаклал, лѳнцѳр кѳлѳл иса хурамѳтн верлѳылт.

Ма лўвѳл иньщѳссем, хән лўв ѳнтѳсты питѳс? Лўв юхлы щиты лупѳс:

» Ма ѳнтѳсты 20 тѳла ювмѳн олнѳтсум па мет олҤаң ѳнтум утѳм мил вѳс. Хән велщи рѳпитты питсум, ащѳмн вансѳхн лѳтсыюм. Щи вансѳхѳм лѳпѳк сапѳл лак тѳйс. Ащѳм лупѳс, хуты питы вухсар эвѳлт ѳнтум милн лѳтлыюм. Ма ѳн кашѳсум, лупсум, мил ма нуви шѳвѳр сух эвѳлт ѳнтлум. Аңкѳм шѳвѳр сух ѳмсыѳва

лэщӑтсӑдэ, ма тӑп милем ӗнтсем. Па ши вӑш эвӑлт ӗнтӑсты ши питсум. Ин нявремдам иши арсыр верӑта вӑндтӑсдам. Макӑт эви па пух тӑйдум. Лыв муй иса верты хошлӑт.

Пурмӑсдал кӑтн кӑрӑш, хурамӑң мил шивалӑсум па лӑвел иньшӑссем, муй пӑта па хутыса тӑмӑш мил ӗнтды?

» Тӑм мил – дьабака щирн альшӑды, щитнеӑт тӑйты мил. Кӑрӑша ӗнтды ши пӑта, лӑдн хӑннехӑ Тӑрума ванашӑк ат вӑс па Най-Вӑртӑн давӑлман ат тӑйсы. Мет олаӑн тӑм кӑрӑш чопчуур немпи шӑңкӑл ӗнтды. Щит хӑншӑң нӑй эвӑлт верды, хӑншӑң сухмӑтн па сӑкн хурамӑт ӗнтдыйт. Якутмир хурамӑт па увӑс мирӑт хурамӑт иты хӑннехӑ па хот давӑлды щир тӑйдӑт. Кашӑң хӑнши лӑв юкан щир тӑйл. Лӑдн хотн ар няврем ат вӑс, хотӑң ӗхлал худыева тӑлаңа па уяңа ат вӑсӑт, Най-Вӑрта ат ӗвӑлсӑт, ар вой-хӑд ат велпӑслӑсӑт. Тӑм мил вет вой сух эвӑлт ӗнтды, щит йиңк вой, нюхӑс, вухсар, лӑпӑк па мет тынӑң па ӗмӑң – кӑти венш сух. Ши вой сух хӑннехӑ давӑлды щир тӑйл, ши сух такды тӑм мил ӑн ӗнтды. Мил ух пулӑң хуши кӑт вӑш сух (дзьӑндиискӑ) верлӑй-ӑн. Хӑн айлат не икия мӑнл, тӑм сухӑн ӗша вана эвӑтлӑйӑн. Тӑм мил мой верты пурайн нух дӑмӑтды, – путӑртӑс Анисия Иннокентьевна.

Ма тӑм вертутӑң, неңа вӑшца ясӑт китлум па елды ищиты тӑс па хурамӑң пурмӑсӑт ат верл. Лӑдн мир шив вантман сӑмдал ат хошумсайт.

Путӑр хӑншӑс:
Надежда Вах

1994-мит ол вӑш эвӑлт кашӑң ол вӑйт дор тылӑш 9-мит хӑтӑлн иса мӑвӑтн мӑвтӑл шуши мирӑт ӗмӑңхӑтл постӑды. Тӑм ӗмӑңхӑтл Генеральной Ассамблея ООН немпи тӑхи ӗх унтасн постӑты питсы.

Юрн мир хӑтл непек

Тӑм ӗмӑңхӑтл округ луваттӑйн шеңк мосман тӑйды. Югра мӑв кашӑң вошӑтн ӗмӑш якты-хӑрӑт, вӑйтантупсӑт, сыр-сыр шуши мир юнтупсӑт па ӗрашты кӑсупсӑт, вӑндтӑты хӑрӑт па лӑнтупсӑт лэщӑтлӑйт. Ши тумпийн шуши мирлӑв йис вӑлупсы олаӑн ӗмӑш кинайт вӑндтӑлӑйт.

Щиты Ӗмвошевн тӑм пӑш сыр-сыр якты-хӑрӑт па вӑйтантупсӑт тумпийн мӑвтӑл шуши мирӑт ӗмӑңхӑтл постӑты щира «Югорской кинопрокат» немпи кина вӑндтӑты тӑхийн лӑң хот йитн «Юрн мир хӑтл непек» немуп кина вошӑң па мойң мира вӑндтӑсы.

Тӑм кина нӑрум мӑвн вӑлды юрн мир вӑлупсы олаӑн Михаил Окоэтто лэщӑтӑс. Михаил Николаевич 1964-мит олн вӑш тылӑшн 30-мит хӑтлӑн Ямал мӑвн Сӑ-Яха кӑртӑн сема питӑс. Ай пурайл нӑрум мӑвн мӑнӑс. Щӑта айтелн щӑщел па щӑть-щӑщел пида айлат хӑ вӑнта ӗнмӑс. Сӑ-Яха кӑрт ӑшкола-интернат етшуптум юпийн Тӑпӑл вош пединститута вӑндтӑйлды мӑнӑс. Ӕхӑт йис вӑлупсыя па па хон пелӑк ясаңа вӑндтӑты хӑя йис.

Хӑн рӑт мӑва керлӑс, сырыя Новый порт па Сӑ-Яха ӑшколайӑнӑн нявремӑт вӑндтуман вӑс. Щӑлта Ямал мӑв вӑндтӑты верӑт вантман тӑйты тӑхийн па шуши пушхӑт вӑндтӑты ӑшколайт ӧхтӑйн па щитлал нӑша-верӑт тӑңматман Россия

Кинайт верты хӑ М.Н. Окоэтто. И. Самсонова верум хур

мӑв министерства хуца рӑпитӑс.

Щӑлта 1992-мит ол вӑш эвӑлт лӑв саттеле «Нессӑй» немуп вер пӑншӑс, ши кӑтн па «Ямал мӑв хот войт тӑйты хуят» немпи вӑлӑт давӑлды тӑхийн рӑпитман вӑс. Ипуляң Тюменской сельскохозяйственной академия хуца вӑндтӑлӑс.

2000-мит ол вӑш эвӑлт патӑм хӑтл вӑнта «Илебс» немпи вӑнт шушийн вӑлӑт давӑлды община кӑща па Сӑяхинской нӑрум мӑв хӑваттӑйн вӑлӑң ӧх «Тӑсавӑй Ямал» тӑхи кӑщайӑна вӑл.

2004-мит ол вӑш эвӑлт Ямал нӑрум мӑвн вӑлды мир олаӑн кина вӑты питӑс.

Щиты «Юрн мир хӑтл непек» немпи кинайт ши тывсӑт. Хутыса йистелн юрнӑт вӑлдӑт, хутыса вӑнт войт велпӑслӑдӑт, юханӑн хӑд катӑллӑт, муй иты вӑлӑт давӑлдӑт па

па юрн мир йис верӑт олаӑн уша верты рӑхл.

Тыв вет ай кина луңман вӑл. Щит «Тови хӑд велпӑслӑты вер», «Пешет ӗша вӑндтӑты», «Лепӑк велпӑслӑты картсӑсы» щирн, «Лепӑк велпӑслӑты вер «таларава» щирн», «Лепӑк велпӑслӑты вер «Пасти» щирн.

Юрн мир хуца ол лӑң пурая па тӑл пурая ортды. Кашӑң тылӑш нуви тылӑш олӑңитӑл, щитл хӑтл па тылӑш хӑватӑн лӑңатлды.

Кашӑң тылӑш нем – щит юрн мир йис вӑлупсы верӑт щирн альсыйт. Вантӑ, йистелн шуши ӧх-лӑв така вӑлӑт, муйсӑр тылӑшн вой-хӑд катӑлды, вӑлӑт вӑндтӑты па давӑлман тӑйты, мӑта тӑрум питл па иса йис верӑт мӑта пурайн верты ши верн кашӑң тылӑш нем пунда.

Ши пӑта «Юрн мир хӑтл непек» – щит йистелдыв вӑлупсӑл.

Путӑр хӑншӑс:
Ирина Самсонова

Дорвош район Муши вошн «Ма Дорвош мўвем» ёмәңхәтл дэщәтум пурайн Россия хон пеләк ар тәхет эвәлт щив хәннехуятәт юхтыйлсәт. Щиты арсыр вошәт па мўвәт эвәлт вәлты неңәт пида вәйтантийлсүв па ймкем хўв күт ийха путремәсүв.

Наталья Васильевна Канева Коми мўвн Инта вошн «Культурной наследие па традиционной творчества хот» кәща неңа рәпитл. Лўв па тәмиты путәртәс, хуты дыв щимәщ лапәт тәхи тәйләт. Щит национальной культура хот, мәта утн нивл национально-культурной тәхи рәпитл па хәт тәхи – хәннехә рўтьщәты хотәт, муйсәр утәт вошел эвәлт хўвн вәлдәт. Щәлта кашәң щимәщ культура вер хотн коми мир арәт-моньщәт елды тәты тәхет ин тәмхәтл вәнты ймсыева рәпитләт.

Вантэ, коми-ижемцәт иса хўв йисәт вўшәт эвәлт арсыр ай па вәншәк вошәтн Ижма юхан хўват илта нухды пелы касәлсәт па ин дыв хуцәла елды вәлупсы щирәт версәт.

Хән иньщмәсем, муйсәр нем дыв якты-ариты хотәл тәйл, лўв мәнәма тәмиты путәртәс, хуты «Ма Дорвош мўвем» ёмәңхәтла комит пўш юхәтсәт. Кәт ол мәр юхды пелы дыв ищиты тыв юхтыйлсәт па щи пурайн «Мадаяс» якты-ариты тәхи неңәт пәнән вўйлясәт. «Мадаяс» рўщ щирн, щит «Милые» якты-ариты хот. Щи оләтн дыв и пўш «Народной бюджет» тәйты проект вухәт еша холумсәт, муйсәр кә-супсы верәт кашәң ол мәр Коми мўв кәцаитн дэщәтлдейт.

Щи проект вухәт унтасн, мәта ут «Этувья рэдвуж» («И рәтня») немн юкәнтсәл, дыв ләңхасәт ийха әкәтты щи коми-ижемцәт, мәта хәйт па неңәт Ненецкой па Ямало-Ненецкой автономной округнән тәмхәтл вәнты хоттел ехләл пида вәлдәт. Щи пәта Инта вош эвәлт дыв Ненецкой округ мўва Хэрото воша йңхсәт, хута коми-ижемцәт ймкем ар вәл. Дыв пидәла вәйтантийлсәт, ушәңа-сашәңа дыв вәлты-холты щирләл версәт па елды күтәлн культура верәт дэщәтты ийха

«Ярпияночка» якты-ариты хот хәннехуятәт Коми мўв эвәлт. В. Енов верум хур

Күтэвн йма вәлты питлүв

кашәщсәт. Щи вер юпийн Дорвош района юхәтсәт. Вантэ, арсыр тәхет эвәлт уша павәтсәт, хуты тәм увәс мўвевн ищиты коми-ижемцәт йис пурайт вўш эвәлт вәлдәт. Наталья вән щатьщасел ики мәтты ки ищиты тәта сема питмал. Лўв вәлупсы хўватн вўды ташәт давләс па әхәтшәк, Советской лаш юхтум кемн, кев шопи вўншәс па Ижма юхан мўва мәнәс. Рәт мўвн щи хә нивәлъяң мулдас оләтвәнты вәлмал.

Елды Наталья путәртәс, хуты тәм пўш дыв «Ярпияночка» якты-ариты хот тыв тәсәт. Ярпияк, вантэ, щит щимәщ коми ай кәртые, мәта тәхийн щи хәннехуятәт вәлдәт па дыв вәлты-холты щирләл ванл-туман тывелт-тухелт мўв луват-тыйн йңхләт.

Инта вошел тумпийн дыв Коми Республика сыр-сыр вошәтн хурамәң якты па ариты хәрәт дэщәтсәт. Әхәт «Луд» ёмәңхәтла Ижма мўва, хута коми-ижемцәт вәлдәт, ищиты немасыя йңхсәт.

«Луд», вантэ, рўщ щирн, «Луг» муй па турн сәвәрты хәннехәйт ёмәңхәтл, мәта утәл Ижма мўвн кашәң пўш иса йис пурайт вўш эвәлт постәлды.

Щи киньща дыв Муши вошн арсыр шушия вәлты мирәт пида вәйтантийлсәт па путремәсәт.

Н. Канева ясәт щирн, тәмхәтл Инта вошн тәп кәт хәнты хәйңән па ветюрн хә вәлдәт. Вантэ, ар пеләк

коми-ижемцәт па сыр-сыр юхтум мирәт щи вошн вәлдәт.

Лыв якты-ариты «Ярпияночка» тәхел хуца тәм йисн нарәсьюхәт иса ән тәйләт. Щи юкана фонограмма унтасн арләл ариләт. Етна пелка дыв «Диалог культур» мир-хот хуца вәсәт. Ийха әктәшум хуятәта ванлтәсәт, муйсәр нарәсьюхәтн дыв опрашләл катрайн юнтсәт па дыв хурләл непек хуца альсәт.

Тәм йисн якты-ариты хотәлн щимәщ арәт ариләт, мәта утәт хуца рәт мўвел оләңән хошум ясәт лупләт, хоттел ехләл па дыв вәлты-холты щирләл оләңән арәт тәйләт. Вантэ, дыв ариты ардал, иса Ижма юхан йиңкәт иты, айлтыева па хурамәңа елды мәнләт. Щи пәта ин арсыр мирәтн ймсыева хәләнтлдейт па мосман тәйлдейт. Коми мирел арәт тумпийн дыв поэт муй писатель ехләл тәса хәншум стихәт ищиты ар сувн дэщәтләт. Щит щимәщ непек хәншты ехләл тәс путрәт: Иван Куратов, Виктор Савин, Альберт Ванеев па Геннадий Юшков.

Юхи хәшум путрәлн Н. Канева нәхмәс, хуты тәм Муши вошн дыв мет оләңән хәнтәт пида вәйтәнтсәт, дыв ясәл уша версәт. Елды вәлты щирелн ищиты тәмәщ ёмәңхәтләта юхтыйлды нумсәт тәйләт.

Путәр хәншәс:
Владимир Енов

Аган мўв сорни ёшпи ими

Велши Аган кэрта яңхмемн ма уша версум, тәм хурамәң, кэртән ар ям хәннехә вэл. Щәта мет сыры сорни ёшпи ими Галина Котевна Покачева хуши мойңа яңхсум па шай яньщман лўв вэлупсэл, олаңән иньщәссем. Лўв щиты пут-рәл, олңитсәлэ:

► Ма, вантэ, товийн 1951-мит олн Айкаёган юхан хонаңән омсум вўт кэртән сема питсум. Тәп Аган кэрта лўңән тәсыюм, щирн сема питум нәпекемн хәншман, мятты вәйт дор тыләщ 20-мит хәтлән 1951-мит олн сема питсум. Ащем Котий Иванович Айваседа вэлупсэл мәр «Первое мая» Аган кэртән, колхоз вўды тащ давләс, аңкем Вера Александровна (эви опращнемл Покачева вәс) лўведа нётәс. Щи пурайн щәта ветсот мултас вўды вәс. Щәлта тәта мўв илпи питы вуй вўты питсы, щирн айдтыева вўды шимда йис. Ям, хути интәм итәх хоттел эх худна вўды тащәт тәйләт, тәм йисн мўв илпи питы вуй тәхет кәщайт «Кашащты нәпек» щирн лыведа нётләт. Иосиф ащем пухл ищи вўды тащ давәл.

Мўң семьяевн ма – мет вән эви, щәлта хәлум яй сема питәс. Ма вән эви иты иса пурайн ащема вўды тащ давәлты, хўд па вой велпәс-ләты нётсум, щирн вэлупсемн муй верты ма иса хошлум. Аңкем эвәлт ими верәта вәндтыйлсум, хот рә-патайт версум.

Ма велши Аган кэрта юхәтсум, еша тәм кэрт олаңән путәрта.

► Йистелдн тәта хәнты Покачевәт, Тырлинәт, Тылчинәт рәтәт шушмащ-сәт, щиты кэртые тывәс. Учёной эх лупләт, мятты ки, 1893-мит олн олаңмит пўш рўщ нәпекн хәнш-ман вәс. 1920-мит олн Аган кэртән Совет хот пўншы. Ма худна нәм-ләм, муй щирн тәм Йилуп Аган кэртән ащкола, пәльница па па мосты хотәт омәссыт. Катра Аган кэрт Аган юхан тый ещәлт омсәс.

Нәң тәм кэртәң йилуп ащколая мәнсән?

► Па муй, ма нулевой класса мән-сум, еша давәрт вәс, вантэ, рўщ

▲ Г.П. Покачева. Л. Гурьева верум хур

ясәң иса ән тәйсум. Ма ванкўтды давәрта мәшитсум, Сәрханл пәль-ницайн лекщитыйлсум, щирн дәпат класс тәп 1965-мит олн етшуп-тәсум.

Щи юпийн ма имухты вўт кәртема мәнсум, вантэ, ма – мет вән эви, щирн ма ащема вўды тащ давәлты нётсум. Товийн мет давәрт, вантэ, вўды омәсты пура юхәтл, щи пу-райн атл-хәтл, вўлэт вантман тәйты мосл – ванән пурвойт яңхләт.

1970-мит олн Николай Ефимо-вич Покачев хуши икия мәнсум, ащемн икем вўды тащ кәщая версы. 1971-мит олн мўң семьяевн Леонид пухев сема питәс, тәп 12 ол луватн ащколайн әнтәма йис.

Айдтыева вўды тәщев ая йис, щирн 1973-мит олн Аган кэрта касәдсүв. Вантэ, икем – Аган кэртәң ики, лўведа тәта мет ям. Тәта Варвара эвем сема питәс. Ма тәта мет сыры «Первое мая» нәмпи колхозн

хўд велпәсләты тәхийн, щәлта хәтл мәр ай нявремәт тәйты хотн нянечкая, эхәт хотхәры длюхәтты неңа, рўтьщәты пура вәнты йис пурмәсәт давәлты хот вантман рәпитсум.

Щи пурайн тәп-тәп сора мәнты моторәт тывсәт, щи пурайн икем хўд велпәсләты мәнәс па йиңка питәс. Нявремдам атәлт енмәлсәдам. Щәлта Михаил Сидорович Тырлин пида вәйтантийлсумн, ийха вәлты питсумн. Лўв тәта вәтаң хуят, вантэ, Пўпи якхотәт верәнтәс. Ма йилуп семьяемн Марина, Александр па Николай нявремдам сема питсәт. Икем пида 22 ол яма вәсмән, тәп давәрт мәш эвәлт 1998-мит олн әнтәма йис.

Ин нявремдам вәна йисәт, рәпитләт. Пухңәдам Сәрханл вошн вәлдәңән па рәпитләңән, тәп рўтьщәты пурайн вўт кэртәва юхтыйлләңән, хўд па вой велпәс-ләлңән.

Рўтьщуман муй верләң?

► Марина эвем шуши мир центр хуша рәпитл, ма ванкўтды лўведа нётлум – тәм тәхийн рәпитты эха тунты, нохәр юх дәр па па утәт әкәтлум, щәлта кэртәң па мойң эх хәнты па юрн мир шўкщәты вера вәндтәлум. Вантэ, ма айтелдн щи верәт олаңән уша версум. 2008-мит олн ма «Народный мастер России» нәм холумсум, щирн мәнәма айлат эх вәндтәты мосл.

Щи тумпи 11 хилы па вет хилы тумпи хилы тәйлум – енмәлты нётлум. Тови пура вўш эвәлт сўс вәнты вўт кәртемен вәллум – хўд па вой велпәсләлум, воньщумутәт әкәтлум.

Ешәк Галина Котевна, вәйт дор тыләщ 20-мит хәтлән нәң 72 ола йисән! Сема питум хәтлән пида! Еллы рәтлән пида хўв йис, хўв нәпәт тумтака, уяңа-пищәңа вәда!

Путәр хәншәс:
Людмила Шульгина

Л.Л. Бабанин мойлупсы хушапът вантлӓ

Мойлупсы хушапът. И. Самсонова верум хурӓт

Мойлупсы хушап еслӓс

Сырыя мӓң айкел тӓсӓв, хуты Сӓмӓтвошн учебно-курсовой комбинат хуца хӓл дӓщӓтты тӓхи пӓншы. Кӓщӓя йилпа верум тӓхийн увӓс мӓв писатель хӓ Леонид Бабанин вӓл. Щит дӓв нумӓсн юхӓтса хӓл дӓщӓтты хот омӓсты, дӓв унтасӓдн ши вер тывӓс.

А прӓң ики ясӓт аширн, ар ол мӓр Сӓмӓтвошн хӓл комбинат рӓпитӓс, хӓвӓншӓк щит лӓп тӓхӓрсы. Лавӓрта йис. Дӓпкӓйн хӓл иса ӓнтӓм, вошӓң мира па хулща хӓл вӓты. Ши нумӓсн, тӓм хӓннехӓ ӓрн 70 кубометра потум дӓрӓщ омӓссы. Щӓдта хӓл ваньщты, ая шӓкатты, судыты, кавӓртты па па ширн дӓщӓтты вер пӓта немасыя 40 метра луват тӓхи версы. Щиты тӓмхӓтл Сӓмӓтвошн вӓлты мир хӓл ӓша павӓтты веритлӓт.

Хӓл ӓвӓлт интӓм сырсыр дӓтутӓт дӓщӓтлыит, щит пельменят, котлетӓт, ая шӓкатум хӓл, сорт мухӓл, полт юх пӓсӓңӓн щӓңхитум па колодка

ширн судытум па па ширн верум хӓлӓң дӓтутӓт.

Тӓм ванӓн хӓл дӓщӓтты тӓхийн хӓл консервайт есӓлдыт питсыит. Щит: «Мевты вуй пида», «Мевты томатной йиңк пида», «Сорт вуй пида», «Сорт томатной йиңк пида», «Сорт мухӓл вуй пида», «Малӓң хӓл томатной йиңк пида», «Фри-

каделькайт мӓвн ӓнмӓлдыт дӓтутӓт: моркопка, перец, помидор ӓвӓлт кавӓртум ут пида».

Ши тумпийн Леонид Бабанин нумса юхӓт ши консервайт па сырыя хӓншум киникайдал пида мойлупсы хушапа ийха дӓщӓтты. Дӓлн па мӓва мойца мӓнты хӓннехӓ щитл пӓнӓн вӓты веритӓс па Югра мӓвев олӓңӓн

ӓмӓщ мойлупсы мойлӓты. Тӓм хурамӓң мойлупсы хушапн хӓл консервайт, киникайт, хурӓт па Югра мӓвев олӓңӓн йис путрӓт ийха пуннан вӓлдӓт. И тӓмаш мойлупсы дӓрӓщ 3000 шойт арат тын тӓйл.

Еша айшӓк ишимӓщ мойлупсы дӓрӓщ, хута консервайт па ай кинишка, хӓл па мӓвев олӓңӓн айкел хӓншман, 400 шойт арат тын тӓйл.

ӓмӓщ, хуты тӓм тӓхийн тӓп кӓт хӓннехӓ рӓпитл, ит – рӓпатнек, кимит – кӓща хӓ Леонид Бабанин.

Щиты тӓмхӓтл рӓт Сӓмӓтвошн путрӓт хӓншты Бабанин ики дӓщӓтум ӓплӓң дӓтутӓт: Сӓмӓтвош лапкӓйтн, хӓтл мӓр пушхӓт давӓлдыт хотӓтн, Сӓмӓтвошӓң район пӓдъницӓйн, Советской, Югорск па Москва («Рощино» немуп тӓхлӓң хопӓт пӓрлӓты хӓрн») вошӓтн дӓтты па дӓты шир вӓл.

Путӓр хӓншӓс:

Ирина Пасловская

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№16 (3628), 24.08.2023

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры

Издатель
Департамент внутренней
политики
ХМАО-Югры

Редакция

Директор, главный редактор –
Динисламова С.С.
Телефон (3467) 33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Рагимова Н.В.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Вах Н.И.
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского, 14.

Индексы 04393, 54393

Тираж **2166** экз.
Заказ **3988**
Цена свободная

Газета
зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в
сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций по

Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

12+

Свидетельство о регистрации
ПИ №ТУ 72-00796
от 23 января 2013 г.

Мнение авторов публикаций
не обязательно отражает
точку зрения редакции.